EBÛ HAFS-I KEBÎR

Hanefî fıkıh âlimlerinden. Adı, Ahmed bin Hafs'dır. "Ebû Hafs-ı Kebîr" künyesi ile meşhûrdur. Buhâra'da yetişen Hanefî âlimlerinin büyüklerindendir. İmâm-ı Muhammed Şeybânî'den fıkıh ilmini öğrendi. Bu ilimde, ictihâd derecesine yükseldi. Buhâra'da ilmî reîslik kendisine verildi. "Reîs-ül-ulemâ" (âlimlerin reîsi) ünvanına sahip oldu. 264 (m. 877) senesi Ramazan ayında Buhâra'da iken vefât etti.

Hanefî mezhebinde büyük bir âlimdir. İlimde yükselmesi şöyle oldu: Gençlik yıllarının başındaydı. Evlenmek istedi. İlim ve iffet sahibi, sâliha bir kız ile kendisini evlendirdiler. Evliliğinin birinci gecesi, kız buna "Kadınların âdet hâlleri ile ilgili hayız ilmini öğrendin mi?" dedi. "Hayır!" diye cevap verince, kız: "Allahü teâlâ, Tahrîm sûresi 6. âyet-i kerîmesinde **"Kendinizi ve emrinizde olanları Cehennem ateşinden koruyun!"** buyurdu. Câhil olan nasıl koruyabilir? dedi. Bu söz, Ahmed bin Hafs'a hoş geldi. Hanımını Allahü teâlâya emânet ederek, Merv şehrinde onbeş yıl ilim tahsil edip, İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe hazretlerinin yüksek talebelerinden olan İmâm-ı Muhammed'den de ders aldı. Vatanına dönmesi için ona izin verdi. Hocası buna "Ebû Hafs-ı Kebîr" adını koymuştu. Dönüşünde, yanında Ebû Süleymân-ı Cürcânî de vardı. Harezm'de, Ceyhun ırmağının üzerinden geçerken, Ebû Hafs'ın kitapları suya düştü. Ebû Süleymân'dan yazmak için kitaplarını âriyet (ödünç) olarak istedi. O da, "Sen, öyle ilim öğrenmeliydin ki, kitaba ihtiyâcın kalmamalıydı" dedi. Ebû Hafs, geri dönüp Merv şehrine geldi. Altı senede o kitapları ezberledi. Âlim olarak hanımının yanına döndü. Buhâralılar, suyun kenarına kadar onu karşılamaya geldiler. Çok izzet, ikram ve ta'zîmde bulundular.

Ebû Hafs-ı Kebîr'in oğlu Muhammed de, Hanefî mezhebinde büyük bir âlimdir. Oğlunun künyesi de, "Ebû Hafs-ı Sagîr" idi. "Ebû Abdullah-ı Buhârî" de denildi. Mâverâünnehrde yetişen Hanefî âlimlerinin, ondördüncü tabakasından olduğunu, Zehebî (Siyerü a'lâmin-nübelâ) adındaki eserinde zikretmektedir. Ebû Hafs-ı Kebîr'in oğlu Muhammed bin Ahmed, büyük bir âlim olan babasından fıkıh ilmini öğrendi. O da, babası gibi, Buhârâ âlimleri arasında "Reîsül-ulemâ" (âlimlerin reîsi) oldu. Hattâ ilim öğrenmek için seyahatlere çıkmış, Ebû Velîd-i Tayâlisî, Hamîdî, Yahyâ bin Maîn ve daha başka âlimlerden ilim aldı ve hadîs-i şerîf öğrenip rivâyette bulundu. **(Kitâb-ül-ehvû vel-ihtilâf)** ve **(er-Reddü alel-Lafziyye)** adında meşhûr iki eseri vardır. **(er-Reddü alâ-ehlil-hevâ)** kitabı da, Ebû Hafs-ı Sagîr'indir. Keşf-üz-zünûn'da (R) harfinde, babası Ebû Hafs-ı Kebîr'e âit olduğunun bildirmesi bir yanlışlıktır.

Ebû Hafs-ı Kebîr, Ehl-i sünnetin ve Hanefî mezhebinin reîsi İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe'nin, ilimde ve ictihâdda yüksek talebelerinden olan büyük âlim Muhammed bin Hasen eş-Şeybânî'nin derslerinde bulunup Hanefî fıkhında yüksek bir

dereceye ulaştı. Kendisinden de, meşhûr imamlar (yüksek âlimler) fıkıh ilmini aldılar ve rivâyette bulundular. O, dinde yüksek ve güvenilir âlim, haramlardan sakınma husûsunda vera’ ve zühd sahibi olup, Resûlullahın sünnetlerine tâbi olmada çok ileri, Rabbânî ilimlere sahip olan bir evliyâ idi. Oğlu Ebû Abdullah-ı Buhârî de, babasının sahip olduğu bütün bu üstünlüklere mâlikti. O da büyük bir imamdı.

Ebû Hafs-ı Kebîr ile Sahîh-i Buhârî sahibi İsmail bin Muhammed el-Buhârî arasında geçen hikâye, birçok kitapta zikredilmektedir. Bunun vukû’ bulması ise, mümkün olmayacak bir durumdur.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Fevâid-ül-behiyye fî terâcimi’l-Hânefiyye, sh. 18

2) Rıyâdün-Nâsıhîn sh. 133

3) Tam İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 513